

Kainuun alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma 2024–2025

Työryhmä:

Hyvinvointialue

Hanna Karvinen palvelualuepäällikkö perheiden tuki ja ostopalvelut
Reetta-Kaisa Laurila palveluyksikköpäällikkö koulu- ja nuorisopsykologi ja kuraattoripalvelut
Laura Pasanen palvelualuepäällikkö lasten ja perheiden terveystalvelut
Auli Pennanen palveluyksikköpäällikkö koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
Helena Saari hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen erikoissuunnittelija

Kainuun kuntien ja muut koulutuksen järjestäjät

Eija Kurkinen-Kauppila Korpitien koulun ja lukion rehtori Paltamo
Mari Selin sivistysjohtaja Kajaani
Nina Lanko oppimisen tuen asiantuntija Kajaani
Reetta Suhonen varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö Kajaani
Liisa Härmä opintoasiainpäällikkö (2.aste) Kainuun ammattiopisto
Eila Vilén sivistysjohtaja Kuhmo
Jussi Tolonen Ruukinkankaan koulun apulaisrehtori Suomussalmi
Ville Manninen kasvatusjohtaja Sotkamo
Veli-Pekka Mäkeläinen rehtori-sivistyspalvelujen osastopäällikkö Hyrynsalmi
Tiinaliisa Portano sivistyspäällikkö/rehtori Ristijärvi
Tuula Väisänen rehtori Puolanka
Annamari Komulainen apulaisrehtori Kainuun Opisto
Katja Holanti koulutuspäällikkö Ammattiopisto Luovi

Sisällysluettelo

1 Johdanto	2
2 Kainuun alueellisen opiskeluhoitopalvelujen tavoitteet ja keskeiset periaatteet.....	3
3 Kainuun hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö	5
3.1 Kuntien/koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueen tehtäviä ja työnjakoa	6
3.2 Alueellinen opiskeluhoitopalvelujen yhteistyöryhmä	7
4 Koulutuksen järjestäjien arviot opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta ja muut mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet	8
4.1 Kuvaus yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä sekä opiskeluhoitopalvelujen yhteistyössä tarvittavista resursseista suhteessa tähänhetkisiin resursseihin	10
4.2 Tiivistelmä lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja elinoloja koskevasta seurantatiedosta.....	14
4.3 Kunnan/muun koulutuksen järjestäjän/yksiköiden toimintaympäristöjen erityispiirteet	18
4.4 Muut huomioitavat asiat	21
4.5 Yhteenveto Kainuun koulutuksen järjestäjien arvioista opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta	22
5 Suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta	23
5.1 Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia.....	24
5.2 Kainuun hyvinvointialue / Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.....	27
5.3 Suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavaroista ja muista tarvittavista toimenpiteistä.....	32
6 Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman valmistelu, seuranta ja arviointi	34
7 Lähdeluettelo.....	35

Kuviot, taulukot ja liitteet

Taulukko 1. Oppilasmäärät kunnittain esi- ja perusopetus 20.9.2023	8
Taulukko 2. Opiskelijamäärät kunnittain 2 aste 20.9.2023	8
Taulukko 3. Perusopetuksen opiskeluhoitopalvelujen henkilöstömäärä kunnittain 1.8.2023	27
Taulukko 4. Ammatillisen ja lukio-opetuksen (2.aste) opiskeluhoitopalvelujen henkilöstömäärä kunnittain 1.8.2023	28

1 Johdanto

Opiskeluhuollon suunnittelua, toteuttamista sekä arviointia ohjaavat useat lait ja asetukset, näistä merkittävämpänä Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287#L2P13a>. Laissa säädetään esiopetuksen, perusopetuksen sekä nuorten ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskeluhuollosta. Lain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta ja yhteisön hyvinvointia. Tavoitteena on myös turvata tarvittava tuki ja yhdenvertaiset opiskeluhuollon palvelut kaikille opiskelijoille. Laki luo rakenteet opiskeluhuollon johtamiselle toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. (Opiskeluhuollon lait, Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023.)

Muita opiskeluhuoltoon liittyviä lakeja ovat mm. terveydenhuoltolaki, asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta, perusopetuslaki, laki ammatillisesta koulutuksesta, lukiolaki, opiskeluhoitoa koskevat opetussuunnitelmien perusteet, sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki, nuorisolaki ja laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoito/opiskeluhoollon-lait>

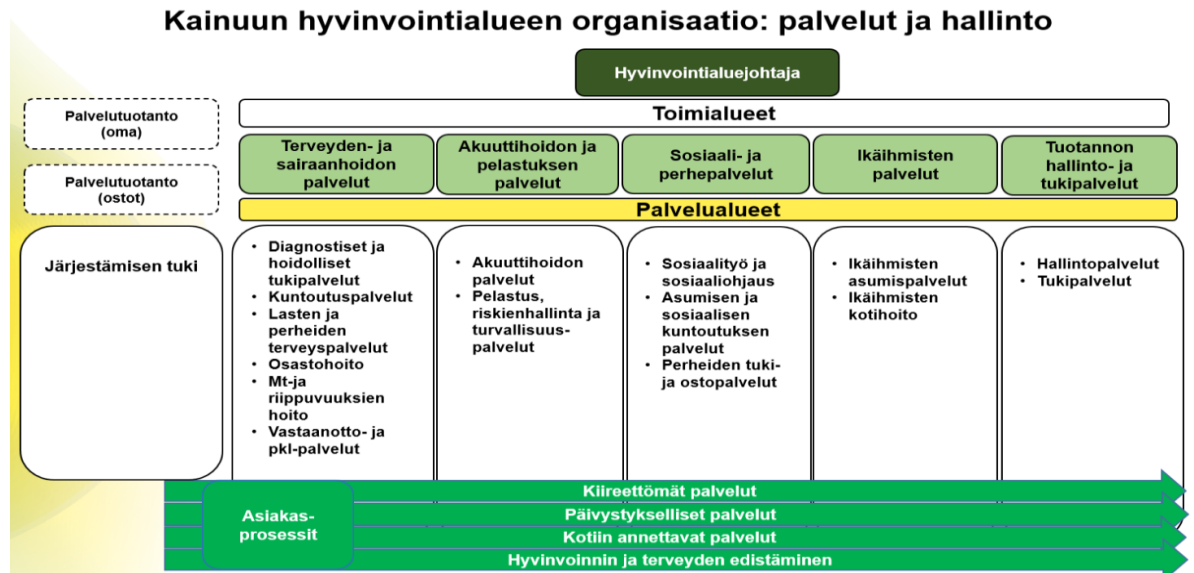
Hyvinvointialueella tulee olla alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma hyvinvointialueen vastuulla olevien opiskeluhoitopalvelujen järjestämiseksi. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 13 a § 25.5.2022/377) Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma perustuu 13 §:ssä tarkoitettuihin hyvinvointialueen alueella sijaitsevien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmiin. Suunnitelma laaditaan valtuustokausittain ja se on tarkistettava tarvittaessa. Hyvinvointialueen on yhdessä alueensa koulutusten järjestäjien kanssa muodostettava alueellinen yhteistyöryhmä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287), jonka vastuulla tulee olemaan alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman valmistelu, toimeenpano, seuranta ja arviointi.

Kainuun hyvinvointialueella opiskeluhoitopalvelut tuotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimialueilla. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat osa terveydenhuollon toimialuetta ja koulu- ja nuorisopsykologi ja kuraattoripalvelut kuuluvat sosiaalipalvelujen toimialueelle.

Tässä suunnitelmassa kuvataan alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman tavoitteet ja keskeiset periaatteet, monialainen yhteistyö, arviot opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta sekä suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavarojen kohdentumisesta. Opiskeluhoitosuunnitelmassa käytetään selkeyden vuoksi käsitteitä oppilas, koulu ja opiskeluhoitoryhmä. Näillä tarkoitetaan myös esiopetuksen lasta ja toisen asteen opiskelijaa. Suunnitelmaa tullaan seuraamaan ja arvioimaan vuoden 2024 aikana, kun Kainuun hyvinvointialueen opiskeluhoollon yhteistyöryhmä on perustettu 1.1.2024 alkaen.

2 Kainuun alueellisen opiskeluhoitopalvelujen tavoitteet ja keskeiset periaatteet

Kainuun hyvinvointialue on aloittanut toimintansa 1.1.2023. Opiskeluhoitopalvelut koulu- ja opiskeluterveydenhuollon osalta tuotetaan terveyden- ja sairaanhoidon toimialueelta ja psykologi- ja kuraattoripalvelut sosiaali- ja perhepalvelujen toimialueelta.

Kainuun hyvinvointialueen organisaatio 1.1.2023

Kainuun hyvinvointialueen opiskeluhoitopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja periaatteet perustuvat hyvinvointialueen strategisiin tavoitteisiin, joita ovat

1. Teemme yhdessä ihmiseltä ihmiselle
2. Johdamme osaamista, työkykyä ja hyvinvointia
3. Toimimme kestävästi ja tehokkaasti
4. Uudistamme rohkeasti

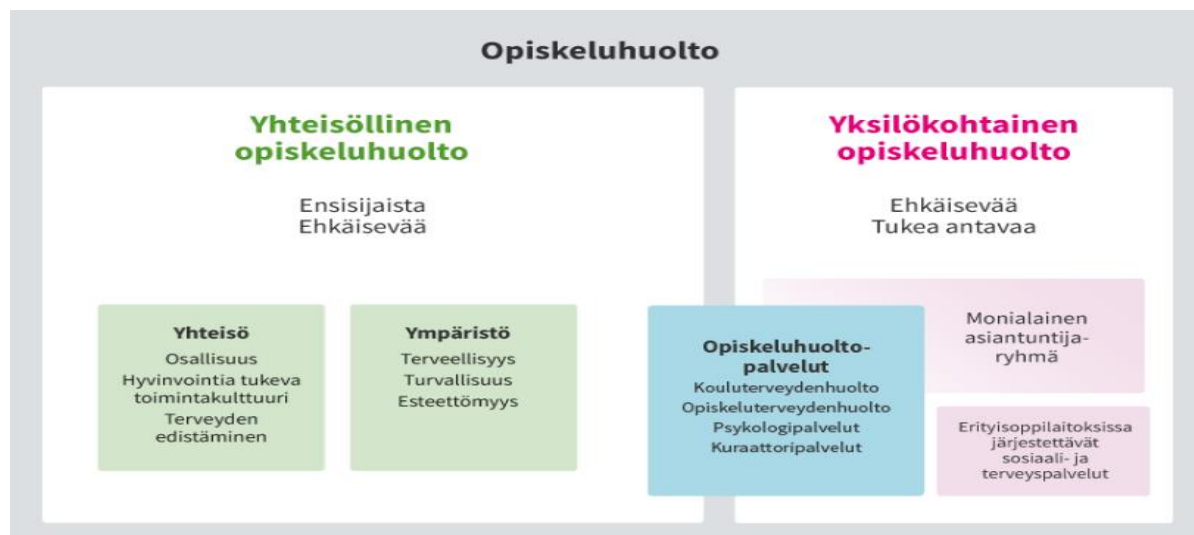
Opiskeluhoitopalvelujen tavoitteena on tarjota matalan kynnyksen, perustason palvelua jokaiselle kainuulaiselle lapselle ja nuorelle hänen niitä tarvitessaan siten, että palvelut ovat saatavilla riittävinä ja oikea-aikaisina. Opiskeluhoitopalvelujen tavoitteena on tarjota tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jolloin koulunkäynnin ja oppimisen turvaaminen on mahdollista. Opiskeluhoito on osa oppilaitoksen toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden osallisuutta, oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja sosiaalista vastuullisuutta. Lisäksi edistetään ja seurataan opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.

Kainuun hyvinvointialue tekee tiivistä yhteistyötä sekä kuntien että koulujen kuin huoltajienkin kanssa. Yhteistyössä pyritään ratkaisemaan niitä haasteita, joita opiskeluhoitopalvelujen järjestämisen yhteydessä kohdataan. Myös opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden hyvinvointia pyritään edistämään kehittämällä ja johtamalla koulu- ja nuorisopsykologi sekä kuraattoripalveluyksikön toimintaa siten, että sen henkilöstön saatavuus on turvattu ja työntekijät viihtyvät työssään. Tavoitteena on, että opiskeluhoitopalvelut toteutuisivat tasalaatuisina koko Kainuun alueella riippumatta oppilaan asuinpaikkakunnasta tai koulusta. Opiskeluhoitopalveluissa voidaan hyödyntää myös digi- ja etäpalveluja.

Myös yhteisöllistä työtä pyritään kehittämään siten, että palvelut toteutuisivat ennaltaehkäisevinä. Tähän kuuluu myös ryhmämuotoisen toiminnan kehittäminen ja ylläpitäminen. Opiskeluhoitopalvelujen toimivuutta seurataan jatkuvalla arvioinnilla sekä laadun kehittämällä.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tavoitteina ja periaatteina on järjestää vastuulla olevat koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut suositusten mukaisesti, asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja vaikuttavasti. Lapsille, nuorille ja perheille tarjottavien palveluiden tehtävänä on terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja itsenäisen selviytymisen tukeminen. Lisäksi työtä ohjaavia arvoja ovat: Vastuullisuus, avoimuus, luottamus, oikeudenmukaisuus, asiakaslähtöisyys ja perhekeskeisyys.

Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Tämän lisäksi lapsella/oppilalla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon ja oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhoito, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhoito on kaikkien yhteisössä työskentelevien ja palveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on henkilökunnalla.

Opiskeluhoollon kokonaisuus (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023)

Opiskeluhoito on kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää työtä, jolla edistetään, pidetään yllä ja luodaan edellytyksiä oppilaan ja opiskelijan hyvälle oppimiselle, psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle sekä sosiaaliselle hyvinvoinnille.

Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää oppilaiden ja opiskelijoiden ja koko koulu- tai opiskeluyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja opiskelijoiden osallisuutta. Tavoitteena on myös turvata yksilökohtainen varhainen tuki kaikille sitä tarvitseville. (Opiskeluhoito, Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023)

3 Kainuun hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö

Monialainen yhteistyö on opiskeluhollossa keskeistä. Opiskeluhoitotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Opiskeluhoito järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Opiskeluhoitoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa. Yksilökohtaisen opiskeluhollossa palveluja ovat psykologi- ja kuraattori-palvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin yksilöön, yhteisöön kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että ne ovat helposti saatavilla ja palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjassa. Oppilaille ja heidän huoltajilleen annetaan tieto käytettävissä olevasta opiskeluhollossa ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhollossa palveluja. Oppilaan ja huoltajan osallisuus opiskeluhollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja opiskeluhollossa tiedottaminen lisää opiskeluhollossa tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhollossa.

Opiskeluhollossa tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Eri koulutusasteiden vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa opiskeluhollossa toimintaa kokonaisuutena. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa oppilaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Opiskeluhollossa monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään koulu- ja oppilaitosyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää opiskeluhollossa suunnitelmallista arviointia. Opiskeluhoito jakautuu yhteisölliseen ja yksilölliseen opiskeluhoitoon. Yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään yhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetus-/koulu- ja oppilaitosympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yksilökohtaisen opiskeluhollossa tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy.

3.1 Kuntien/koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueen tehtäviä ja työnjakoa

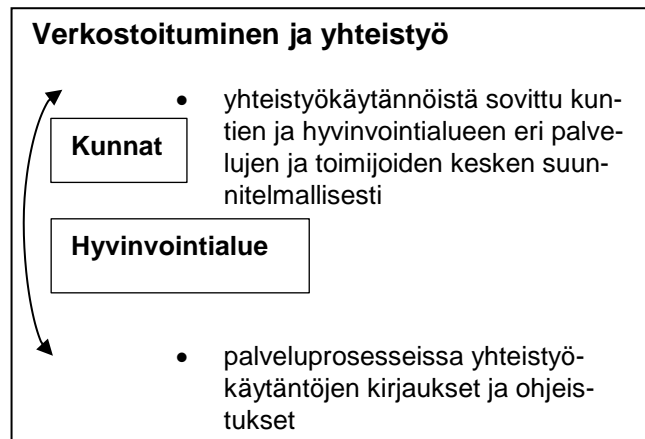
Kuntien ja hyvinvointialueen tehtäviä ja työnjakoa on kuvattu alla. Huomionarvoista on se, että osa yhteistoiminnasta perustuu selkeään suunnitelmallisuuteen ja yhteistyöhön, mutta osin toiminnassa on edelleen kehitettävää. Tarvitaan useita yhteisiä ”pöytiä”, jossa on edustettuina eri tahot. Yhteistyöpöydät voi muodostua eri tavoin, esimerkiksi kohderyhmittäin (lapset, nuoret, perheet), kuntakohtaisesti, kuntaryppäittäin, tavoitekohtaisesti tai näiden yhdistelminä. Esimerkiksi oppilaille tapahtuvia toimenpiteitä suunnitellaan kunta ja/tai koulukohtaisesti toimijoiden yhteistyönä. Yhteistyökäytänteistä on tarpeen muodostaa yhteinen kokonaisuus kaikkien osapuolten kesken. (Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025 Arvokas ja Onnellinen lapsuus Kainuussa.)

Kunnat/koulutuksen järjestäjät

- varhaiskasvatus
- perusopetus
- lukio- ja ammatillinen koulutus

Kainuun hyvinvointialue

- oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut (koulupsykologinen työ, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, kuraattoripalvelut
- lapsiperheiden sosiaalityö, perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu lastenvalvojan tehtävät
- vammaisten sosiaalityö
- aikuisten sosiaalityö
- lasten somaattinen ja psykiatrinen sairaanhoito
- lapsen kasvun ja kehityksen seuraaminen, kehityksellisten, rakenteellisten, psyykkisten ja sosiaalisten kasvun ja oppimisen esteiden lääketieteelliset ja psykologiset tutkimukset ja hoidot sekä sosiaaliset selvitykset ja tuet

3.2 Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä

Hyvinvointialueen on yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava alueellinen opiskelu-
huollon yhteistyöryhmä (*yhteistyöryhmä*). Jos hyvinvointialueen alueella on kunnan lisäksi
muuta koulutuksen järjestäjiä, heidän tulee olla edustettuina yhteistyöryhmässä. Yhteistyöryh-
mässä tulee lisäksi olla alaikäisten vanhempien tai huoltajien sekä opiskelijoiden edustajia,
opiskeluhuollon työntekijöiden edustajia sekä tarvittaessa muita yhteistyötahoja.
Yhteistyöryhmä toimii hyvinvointialueen ja sen alueella toimivien koulutuksen järjestäjien yh-
teistyöelimenä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 14 a § ja Terveystieteidenhuoltolaki
2010/1326, 15 a §).

Kainuun hyvinvointialueella ollaan muodostamassa alueellista opiskeluhuollon yhteistyöryh-
mää, jonka toiminta käynnistyy 1.1.2024 alkaen. Yhteistyöryhmän yhtenä tehtävänä on vas-
tata alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman valmistelusta, toimeenpanosta ja seurannasta.
Muita yhteistyöryhmälle asetettuja tehtäviä ovat opiskeluhoitopalvelujen, koulutuksen järjes-
täjien, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden tarvittavien palvelujen yhteistyön
toteutumisen seuranta, käsitellä hyvinvointialueen ja sen alueella toimivien koulutuksen jär-
jestäjien välisiä opiskeluhuollon yhteistyökysymyksiä sekä huolehtia muista sille erikseen an-
netuista tehtävistä.

Muita lakisäätöisiä opiskeluhoitoon liittyviä yhteistyöryhmiä ovat koulutuksen järjestäjäkoh-
taisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista
vastaavat monialaiset *opiskeluhoollon ohjausryhmät*, jotka ovat kuntakohtaisia. Opiskelu-
huollon ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen
taikka sille asetetut tehtävät voi hoitaa muu tehtävään soveltuva ryhmä. (Oppilas- ja opiskeli-
jahuoltolaki 2013/1287, 14 a §.)

Oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista
vastaa monialainen *oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä* tai muu tehtävään soveltuva
monialainen oppilaitoskohtainen ryhmä. Oppilaitoskohtaista opiskeluhoitoryhmää johtaa
koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287,
14 a §.)

4 Koulutuksen järjestäjien arviot opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta ja muut mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet

Kainuun alueen koulutuksenjärjestäjien arviot opiskeluhoitopalvelujen riittävydestä on kuvattu kunnittain. Oheisissa taulukossa 1 ja 2 on kuvattu oppilas- ja opiskelijamäärät.

Taulukko 1. Oppilasmäärät kunnittain esi- ja perusopetus 20.9.2023

Kunta / muu koulutuksen järjestäjä	Oppilasmäärä Esiopetus	Kokonaisoppilasmäärä Perusopetus (sis. valmistavan opetuksen oppilaat, esiopetuksen sekä erityisopetuksessa olevat oppilaat)
Kajaani	293	4086
Sotkamo	103	1160
Kuhmo	51	563
Suomussalmi	39	558
Hyrnsalmi	13	138
Puolanka	16	184
Ristijärvi	12	86
Paltamo	23	287
Kainuun Opisto		64

Taulukko 2. Opiskelijamäärät kunnittain 2 aste 20.9.2023

Kunta/ muu koulutuksen järjestäjä	Opiskelijamäärä 2.aste
Kajaani KAO+lukio	2247 TUVA ja perustutkinto + 560 lukio
Sotkamo	293
Kuhmo	116 (sis. lukio 91 + KAO) *
Suomussalmi	74 + 3 ammattiopisto Luovi, vaativa erityinen tuki
Hyrnsalmi	-
Puolanka	25 + 1 ammattiopisto Luovi, vaativa erityinen tuki
Ristijärvi	-
Paltamo	56
Kainuun Opisto	17 TUVA*
Ammattiopisto Luovi Kajaani	30 vaativa erityinen tuki

*TUVA (tutkintokoulutukseen valmentava koulutus)

* Kuhmo ei ole ammatillisen koulutuksen järjestäjänä Kuhmossa, vaikka siellä voi opiskella ammattiin. Kuhmon Taito Tehdas on KAO:n organisoimaa toimintaa

Toisella asteella opintojen tuessa käytettävä termistö:

Erityinen tuki

Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Erityisellä tuella tarkoitetaan opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyitä.

Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot, OPVA

Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen tarkoituksena on, että opiskelija hankkii sellaista yksilöllisiin tarpeisiinsa perustuvaa osaamista, joka antaa hänelle edellytykset osallistua tutkintokoulutukseen ja osoittaa osaamisensa näytössä tai muulla tavoin

Vaativa erityinen tuki

Edellä 27 §:n 2 momentin mukaisen vaativan erityisen tuen tehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän tehtävänä on järjestää koulutusta opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista 64 §:ssä tarkoitettua erityistä tukea.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus, TELMA

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus antaa sairauden tai vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta. Koulutusta järjestää yl. erityisammattioppilaitokset

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus, TUV

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Maahanmuuttajakoulutus

Ammatilliseen koulutukseen hakeutuvilla maahanmuuttaja taustaisilla opiskelijoilla on usein runsaasti haasteita selvitä opinnoistaan puutteellisten oppimisvalmiuksien ja tai kielitaidon vuoksi. He eivät kuitenkaan ole oikeutettuja erityiseen tukeen näitten takia.

4.1 Kuvaus yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä sekä opiskeluhuollon yhteistyössä tarvittavista resursseista suhteessa tämänhetkisiin resursseihin

Kajaani

Esi- ja perusopetuksessa kouluterveydenhuollon osalta resurssit vaikuttavat olevan riittävät. Psykiatristen sairaanhoitajien eli miekkareiden palvelut ovat yläkouluissa riittävät tällä hetkellä. Palvelua tarvittaisiin myös alakouluihin.

Tällä hetkellä esi- ja perusopetuksessa erityisesti koulupsykologien saatavuuden haasteet näkyvät toiminnassa. Osa yksiköistä/kouluista on ilman nimettyä koulupsykologia, mikä vaikeuttaa lasten/oppilaiden tuen tarpeiden kartoittamista sekä tuen kohdistamista ja tarjoamista. Yhteisöllisessä opiskeluhollossa näkyy, ettei ostopalvelukoulupsykologien työskentely ei ole pitkäjänteistä.

Valmistavan opetuksen oppilailla on suuri tarve yksilökohtaisen opiskeluhuollon palveluille. Useat valmistavan opetuksen oppilaat tulevat pakolaisleireiltä tai sodan keskeltä, jolloin tarvitaan moniammatillista yhteistyötä oppilaiden tilanteiden selvittämiseksi sekä heidän tukemiseksensä. Valmistavan opetuksen oppilaiden lukumäärä on lisääntynyt huomattavasti ja näin ollen ryhmien määrä on kasvanut 3–4 ryhmästä 8 ryhmään. Vuoden loppuun mennessä perustetaan kaksi uutta ryhmää, jolloin ryhmiä on yhteensä 10. Esiopetuksessa turvattomista oloista tulleiden oppilaiden määrä on myös noussut ja tämä näkyy palvelutarpeen lisääntymisenä.

Näin ollen koulukuraattoreiden ja -psykologien resurssi ei ole riittävä. Tarve voisi olla 0,5–1 HTV:n lisäys molempia opiskeluhuollon palveluita. Vaihtoehtoisesti hyvinvointialueella voisi olla koulukuraattorin ja koulupsykologin muodostama työpari, joka vastaisi maahanmuuttotaustaisten oppilaiden opiskeluhuollon palveluista.

Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitos (KLL)

Kajaanin kaupunki vastaa järjestämislupansa puitteissa ammatillisen ja lukiokoulutuksen järjestämisestä omalla alueellaan suunnaten ammatillisen koulutuksen Kainuun ja Koillismaahan (Kuusamo) elinkeino- ja työelämän tarpeiden mukaisesti. Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitoksen toimintaa koulutuksen järjestäjän edustajana ohjataan järjestämislupien ohella mm. lainsäädännöllä ja tutkinnon perusteissa asetettujen tavoitteiden kautta.

Koulutusliikelaitoksessa opiskeluhuollon tarve on lisääntynyt oppivelvollisuuden myötä. Kuraattorien, terveydenhoitajien ja psykologien työaika keskittyy yksilökohtaiseen opiskeluhooltotyöhön. Yhteisölliseen opiskeluhooltoon ei etenkään terveydenhoidon ammattilaisilla riitä aikaa. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen yksilöllisessä ja yhteisöllisessä opiskeluhollossa on tarpeellista.

Lukuvuonna 2023–2024 Kajaanin lukioon on palkattu hankerahalla yhteisöohjaaja, jonka työnkuvassa korostuu yhteisöllinen opiskeluhoolto. Tällä pyritään vähentämään painetta yksilöllisestä opiskeluhollostaa, jonka resurssit ovat tällä hetkellä täysimittaisesti käytössä.

Sotkamo

Sotkamossa oli vuoden 2022 ajan käytössä kolme henkilötyövuotta koulukuraattorin palveluita perusopetuksessa. Tällä mitoituksella koettiin kuraattoreiden pystyvän tekemään myös ennaltaehkäisevää työtä, joten kuraattoriresurssiin kaivattaisiin lisäystä yhden henkilötyövuoden verran. Psykologiresurssien osalta hyvinvointialueella on lukuvuonna 2023–2024 on ollut haasteita saada rekrytoitua tai hankittua psykologipalveluita erityisesti yläkouluun.

Kuhmo

Esiopetuksessa resurssit riittävät yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon, esimerkiksi kouluvalmiusarvioiteihin. Ennaltaehkäisevään työhön, kuten tunnetaitojen harjoitteluun esiopetusryhmissä, ei ole aikaa.

Perusopetuksen opiskeluhoollon resurssit ovat olleet riittävät, jos poissaoloja korvaamaan on palkattu henkilö. Koulunuorisotyöntekijän ja koulutsempparin (alkanut 23.10.2023) työnkuva ja resurssi ovat vaihdellut eri lukuvuosina. Kuraattorilla ja koulupsykologilla ei jää aikaa ennalta ehkäisevään työhön, sillä aika menee akuuttien tilanteiden hoitamiseen. Oppilaiden haasteet ovat entistä moninaisempia. Kouluterveydenhoitajien muut työt ovat lisääntyneet ja tämä on pois oppilaiden kanssa käytetystä ajasta.

Lukiokoulutuksessa opiskeluhoollon henkilöstön resurssi on riittävä, mutta työt jakautuvat epätasaisesti. Tavoitteena on vähentää nuorisopsykologin tehtäviä ja vastaavasti ohjata opiskelijoita kuraattorin sekä psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotoille.

Suomussalmi

Suomussalmella on opetus jakaantunut kolmeen yksikköön ja opetuspaikkoja on neljä kappaletta. Esiopetusta on kahdessa koulussa. Ruukinkankaan koulussa esiopetusyksikkö sijaitsee fyysisesti erillään koulusta Taivalkehdon varhaiskasvatusyksikön yhteydessä. Karhulanvaaran koulussa taas esiopetus on fyysisesti osana koulua.

Opiskeluhoolto on jaettu pääsääntöisesti koulujen oppilasmäärän mukaisesti ja opiskeluhoollon henkilöstö kiertää yksiköiden välillä. Osa opiskeluhoollon henkilöresursseista on jaettu myös naapurikuntien kanssa.

Suomussalmella hoidetaan paljon opiskeluhoollon erikoissairanhoidolle kuuluvia tehtäviä, kuten esimerkiksi miekkasi hoitaa nuorisopsykiatrian osaston korjaavaa työtä ja näin olleen ennaltaehkäisevän työn osuus on erittäin vähäinen ja ajoittain ei ollenkaan ja jonot ovat miekkarille pitkiä. Edellä mainittu palvelutarpeen määrä on vaikuttanut myös kuratiivisen työn kuormitukseen. Lisäksi kuraattoripalveluiden jakaantuminen kolmen kunnan kesken on haasteellista kaikkien näkökulmasta.

Hyrnsalmi

Hyrnsalmella tarve opiskeluhoollon resursseihin on seuraavasti, kuraattori, miekkari (koulun psykiatrisen sairaanhoitaja), koulupsykologi ja kouluterveydenhoitaja 1 pv/vko. Lisäksi koululla tarvitaan koulunuorisotyöntekijän työpanosta 5 pv/vk ja kouluvalmentajaa 1 pv/viikossa.

Puolanka

Puolangalla opiskeluhuollon resurssitarve on kuraattoripalvelulle ja kouluterveydenhoitajalle 2 pv/vko, koulupsykologille ja miekkarille 1pv/vko.

Ristijärvi

Pieni kunta, jossa yli puolet oppilaista ovat kuljetuksessa. Tuen tarve on suurta ja pienessä kunnassa on yllättävän paljon mm. 11-vuotiseen perusopetukseen kuuluvia oppilaita. Neuronkirjon haasteet kasvaneet viime vuosina huomattavasti.

Ristijärvellä on oppilashuoltohenkilöstö yhteistä Hyrynsalmen ja osittain myös Suomussalmen kuntien kanssa, kuten kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori ja miekkari. Koulupsykologi ja perheneuvolapalvelut, erityislastentarhanopettaja sekä etsivä nuorisotyö tulee Kajaanista.

Kunnassa toimii oma moniammatillinen oppilashuoltoryhmä ja mm. Lasten Parlamentissa ja Nuorisovaltuustossa käsitellään lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä asioita. Nuoret tekevät itse vuosittain peruskoulun oppilaille hyte-kyselyn, jonka pohjalta pyritään vastaamaan esille tulleisiin haasteisiin.

Paltamo

Korpitien alakoulussa tilanne resurssien suhteen hyvä myös yläkoulussa, mutta miekkarin työlle olisi tarvetta. Paltamon lukiossa kuraattori ja psykologi on, tarve miekkarin työpanokselle. Kontiomäen koululla kouluterveydenhoitaja käy 1 krt/kk. Toinen käynti olisi tarpeellinen.

Kainuun Opisto

Tällä hetkellä resurssit eivät ole riittävät. Kuraattorin ja kouluterveydenhoitajan työaikaa ei ole Kainuun Opistolla mitoituksen mukaista määrää. Koulupsykologille on osoitettu Hyvinvointialueen ostopalvelusopimuksessa vain 15 min puhelinkonsultaatiota viikossa, mikä ei vastaa lakiin kirjattua opiskelijan oikeutta. Lääkärille ei ole terveydenhoitajan mukaan mahdollisuutta päästä opistolla, koska lääkäri ei käy koko Paltamon alueella ollenkaan pienten opiskelijamäärien vuoksi.

Arvio resurssitarpeesta aikuisten perusopetus / henkilötyövuotta: koulukuraattori 0,112, koulupsykologi 0,096, terveydenhoitaja 0,163 ja lääkäri 0,036
Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus /henkilötyövuotta: koulukuraattori 0,036, koulupsykologi 0,031, terveydenhoitaja 0,052 ja lääkäri 0,011

Arvio perustuu opiskelijamääriin ja opiskeluhoitopalveluiden suureen tarpeeseen. Opiskelijapaikkoja on seuraavasti: aikuisten perusopetus 75 paikkaa, Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus 24 paikkaa. Opiskelijoita näissä koulutuksissa on tällä hetkellä 65+15. Opiskelijamäärä voi kasvaa nopeastikin jatkuvan haun myötä. Opiskelijamme ovat valtaosin maahanmuuttajataustaisia ja opiskeluhuollon tarve on suuri.

Ammattiopisto Luovi

Ammattiopisto Luovilla ei ole käytössään omia, oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013 §10) mukaisia, sosiaali- ja terveystalveta, joten noudatamme resurssien mitoituksessa valtakunnallisia opiskeluhoollon mitoitussuosituksia. Ammattiopisto Luovissa paikkakuntakohtai-

set opiskeluhuollon resurssit katselmoitiin huhtikuussa 2023 hyvinvointialueiden oltua toiminnassa muutaman kuukauden. Resurssikartoituksen pohjalta hyvinvointialueiden kanssa tehtävän yhteistyön ensisijaiseksi tavoitteeksi tarkentuu aikaisempaa suunnitelmallisempi yhteistyö opiskeluhuollon suositusten mukaisten resurssien määrittelyssä ja palvelutarpeen seurannassa ja arvioinnissa.

Kajaanissa vain kouluterveydenhoitajan resurssi ylittää suosituksiin lääkäri- ja psykologipalveluiden jäädessä merkittävästi alle suositusten ja kuraattoripalvelujen jäädessä toteutumatta. Satelliittiopetuksen osalta ko. opiskelijoille on nimetty kouluterveydenhoitaja paikkakunnittain, mutta palvelujen toteutumisesta ei ole kerätty tietoja.

4.2 Tiivistelmä lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja elinoloja koskevasta seurantatiedosta

Kajaani

Esiopetuksen laadunarviointi-kyselyssä keväällä 2023 havaittiin, että huoltajilla ei ole tarpeeksi tietoa opiskeluhuollon palveluista. Pääsääntöisesti huoltajat ovat tyytyväisiä esiopetuksen toimintaan, ja lapsilla on esiopetuksessa kavereita sekä heille on tarjolla monipuolista toimintaa.

Esiopetuksessa tilastoidut erityisen ja tehostetun tuen lapsien määrä syksyllä 2023 on 25,4 % oppilasmäärästä.

Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia

Suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen oppilaiden määrä, jotka kokevat kiinnostusta koulunkäyntiin, on vähentynyt. Kokemukset riittämättömyyden tunteesta ja uupumuksesta ovat lisääntyneet. Tämä kehityssuunta on havaittavissa etenkin 8. ja 9. luokkalaisten vastausten tuloksista.

4. ja 5. luokkalaisten oppilaiden vastausten tulokset ovat pysyneet suhteellisen saman kaltaisina suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen, mutta huolestuttavaa on, että 21,9 % on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia ja 26,3 % vähintään lievää ahdistusoireilua. Tarkasteltaessa tuloksia sukupuolittain, tytöt oireilevat poikia enemmän.

8. ja 9. luokkalaisten oppilaiden vastausten tulokset ovat muuttuneet huolestuttavaan suuntaan suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen. 23,3 % vastaajista on kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta, 38,8 % sosiaalista ahdistuneisuutta, 27 % vähintään kaksi viikkoa kestänyttä masennusoireilua. Lisäksi 25,6 % on kokenut riskin syömishäiriölle. Tarkasteltaessa tuloksia sukupuolittain, tytöt oireilevat poikia enemmän.

Kyselyssä nousi esille, että 4. ja 5. luokkalaisista vastaajista 62,2 % on kokenut, että on mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista. Vaikka näin kokeneiden oppilaiden määrä on vähäinen, se on kuitenkin kasvanut lähes kymmenen prosenttiyksikköä suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen.

8. ja 9. luokkalaisista vain 46,1 % oppilaista on kokenut, että on mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista.

8. ja 9. luokkalaisista vastaajista ovat kokeneet seuraavasti, etteivät ole yrittämisestä huolimatta päässeet koulukuraattorille 3,2 %, -psykologille 2,9 %, -lääkärille 2,7 % tai -terveydenhoitajalle 3,2 %.

Ja puolestaan hyvinvointiinsa tukea tarvinneista on apua saaneet koulukuraattorilta 60,5 %, koulupsykologilta 66,9 %, koululääkäriltä 75,8 %, kouluterveydenhoitajalta 83,1 %. Kehityssuunta on ollut hiukan laskeva aiemman tiedonkeruun suhteen. Sama kehityssuunta oli havaittavissa oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvissä indikaattoreissa.

Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitos (KLL)

Kainuun ammattiopistossa (KAO) oppivelvollisuuden pidentyminen näkyy oppilaitokseen tulevien nuorten tuen tarpeen lisääntymisenä.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden hyvinvointia seurataan Amis-kyselyiden (tulo- ja päättökysely) sekä kouluterveyskyselyn tulosten näkökulmasta. Kouluterveyskyselyn vastausprosentit ovat laskeneet niin alhaiseksi, ettei niistä enää saa relevanttietoa.

Kajaanin lukiossa opiskelijoiden hyvinvointia seurataan KAO:n tavoin tulo- ja päättökyselyin. Lisäksi 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat vastaavat THL:n kouluterveyskyselyyn joka toinen vuosi. Kajaanin lukiossa vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tuloksissa merkille pantavaa on, että koulunkäynnistä pitävien 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden määrä on laskenut huomattavasti verrattuna edellisiin kouluterveyskyselyihin. Tulokset ovat tältä osin samansuuntaisia peruskoulun tulosten kanssa. Pojista 8,6 % ja tytöistä 33,6 % on kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Uupumusasteista väsymystä koulutyössä on puolestaan kokenut 16,8 % pojista ja 46,4 % tytöistä. Kouluterveyskyselyn tuloksista on nähtävissä, että tyttöjen oireilu on lisääntynyt jo pidempään.

Sotkamo

Nykytilanne on kuvattu Sotkamon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2023–2025 (<https://www.sotkamo.fi/wp-content/uploads/2023/08/lasten-ja-nuorten-hyvinvointisuunnitelma-2023-2025.pdf>). Nuorisovaltuustolta kerättiin syksyllä 2022 ajatuksia nuorten yksinäisyydestä, ahdistuksesta, kiusaamisesta sekä elämään tyytyväisyyttä lisäävistä asioista. Valtuuston jäsenten mukaan yksinäisyyden ja ahdistuneisuuden vähenemisen ja ennaltaehkäisyyn kannalta olisi tärkeää edistää hyvää luokkahenkeä, vähentää ylikuormitusta havainnoimalla oppilaiden tunnetiloja ja lisätä monipuolista toimintaa väli- ja oppitunneille, kuten ryhmätöitä, tukioppilaiden järjestämää toimintaa, puheseuraa nuorille sekä erilaisia rauhoittumishetkiä ja mediaatiota. Lisäksi toivottiin tietoa ahdistuksesta sekä taitoja esimerkiksi rohkeuden kehittämiseksi. Arvosanojen toivottiin painottuvan nykyistä enemmän oppimiseen ja vähemmän kokeiden tuloksiin.

Kiusaamisen vähenemisen kannalta tärkeinä keinoina pidettiin kiusaamisesta puhumista ja siihen puuttumista tilanteita ja oppilaiden toimintaa tarkkailemalla, riitojen sopimista ja kiusaamisen syiden selvittämistä. Lisäksi ehdotettiin sanktioiden tiukentamista ja yhdenvertaisuuden opettamista. Kunnassa toimiva ankkuritiimi koettiin hyväksi malliksi kiusaamisen vastaisessa työssä.

Nuorten elämään tyytyväisyyttä lisääviä asioita ovat läheiset ihmissuhteet kavereihin ja perheeseen. Vapaa-aika, lomat, harrastukset ja muut hauskuutta tuovat asiat ovat tärkeitä. Myös oma rauha ja mopokortti lisäävät tyytyväisyyden tunnetta.

Kuhmo

Varhaiskasvatuksen perusteet, esiopetuksen opetussuunnitelma ohjaa arviointia, kehittämistä ja suunnitelmallisuutta lähtökohtaisesti. Asiakaskysely ohjaa toiminnan kehittämistä palveluiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen arviointiin on kehitetty Valssi-arviointi työkalua, jota varhaiskasvatus käyttää myös tulevaisuudessa. Esiopetuksessa käytetään erilaisia havainnointi- ja arviointi työkaluja esioppilaan oppimisen ja kasvun havainnoinnin apuna.

Kouluterveyskyselyissä nousi esille (4.–5.lk), että oppilaat kokivat, ettei koulussa ole aikuista, jolle puhua mieltä painavista asioista (n. 40 %) ja oppilaat pitivät vähemmän koulunkäynnistä kuin aikaisemmin (n. 50 %). 8. ja 9.luokkien vastauksissa nousi esille nuorten huolestuttava päihteiden käyttö, yksinäisyys ja ahdistuneisuus. Tuupalan yhtenäiskoulu oli mukana Turun yliopiston Challenge-tutkimushankkeessa 2021-2023. Seurantatutkimuksessa tutkittiin ojentajamallin vaikutusta kiusaamisen vähenemiseen. Tutkimuksen aikana alakouluikäisillä kiusaaminen väheni, mutta yläkouluikäisillä kiusaaminen hieman lisääntyi. Ryhmän ulkopuolelle jättäminen ja juoruilu näkyivät tuloksissa. Lopullisia tutkimustuloksia ei olla vielä saatu.

Lukion toimitilojen sijainti useassa eri rakennuksessa vaikeuttaa yhteenkuuluvaisuuden tunteen muodostumista. Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella huomattavasti aiempaa suurempi osa opiskelijoista ei koe olevansa tärkeä koulu- tai luokkayhteisön osa. Selkeä enemmistö opiskelijoista kokee, että koulussa on hyvät mahdollisuudet keskustella aikuisen kanssa mieltä askarruttavista asioista. Opiskelijat nukkuvat huomattavasti vähemmän kuin aiemmin, 38 % opiskelijoista ei syö koululounasta päivittäin, mutta toisaalta lukion lähellä on lounasravintoloita, joissa opiskelijatkin käyvät. Lukion käyttämien rakennusten etäisyys ruokalasta aiheuttaa ruokahetken kiireen tunteen.

Suomussalmi

Suomussalmen kunta osallistuu kouluterveyskyselyyn ja lisäksi kunnassa tehdään oppilaille hyvinvointiin ja tasa-arvoon liittyviä kyselyitä säännöllisesti.

Suomussalmella näkyy nuorten hyvinvointi yleisen trendin mukaisesti. Erityisesti korostuvat yksinäisyyteen liittyvät asiat ja samoin masennus ja ahdistusoireet. Kouluterveyskyselyssä nousee tasaisesti esiin fyysisen kunnon heikentyminen ja move-testien valtakunnallisen keskiarvon alittava suoriutuminen.

Kiusaamiseen liittyviä tutkimuksia ja kartoituksia tehdään lukuvuosittain. Toimenpiteitä ja resursseja kohdistetaan tutkimustulosten perusteella. Kiusaamisen ja yksinäisyyden kokemukset nousevat esiin ja aiheuttavat suurta huolta. Suomussalmen kuntaan on laadittu syksyn 2023 aikana lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

Hyrynsalmi

Pieni kunta, pienet oppilasmäärät, joten tarkkoja tietoja ei ole aina saatavilla: toimenpiteet pohjautuvat koko Kainuun tietoihin. Move testien perusteella oppilaiden kunto on heikentynyt, yritetty aktivoida oppilaita itse ratkomaan kehitysehdotuksia.

Haasteita:

- oppilaiden liikkumattomuuden väheneminen
- yksinäisyys, siitä johtuvat masennukset ja ahdistukset
- kiusaaminen/tuntikäyttäytymisen haasteet/keskittymisen puute; sen seurauksena oppimisen haasteet

Puolanka

- Luokanopettajien ja luokanvalvojen kyselyt, kiusaamiskyselyt.
- Hyvinvointikyselyt (kuraattori)8 lk. Sekä lukion 1ov:n opiskelijoille
- Monilainen tarkastaminen 3 vuoden välein
- Kouluterveyskyselyt, joka toinen vuosi
- Luki-seulat, matikan- seulat ikäryhmittäin, tarkemmat testit tarvittaessa
- Pedagogiset asiakirjojen päivitys vuosittain
- Teaviisari-kyselyt
- Karvin Kyselyt
- Move- mittaukset

Ristijärvi

Osallistuminen Move-mittauksiin, TeaViisari ja kouluterveyskyselyihin. Osasta kyselyjä emme saa liian pienen otannan takia omia tuloksiamme. Yleensä saamme vain lyhennelmän keskeisistä huomioista.

Paltamo

Kouluterveyskysely ja Move -mittaukset on tehty. Tulokset saadaan 2023 syksyn aikana. Sopu -kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen malli käytössä Korpitien ja Kontiomäen koululla. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) kyselyihin on osallistuttu. Kattavaa seurantaan tehdään ja pyritään ennakoimaan ja tukemaan oppilaita resurssien mukaan.

Kainuun Opisto

Kainuun Opiston oma opiskelijakysely puolivuositain. Aikuisten perusopetuksen ja TUVA-koulutuksen opiskelijat eivät ole mukana esim. Kouluterveyskyselyssä.

Ammattiopisto Luovi

Viimeisimmän kouluterveyskyselyn 2023 mukaan ammattiopisto Luovin opiskelijoista kolmannes opiskelijoista ei syö koululounasta päivittäin. Koko maan tuloksiin verrattuna ammattiopisto Luovin opiskelijoista 48 % oli ollut huolissaan terveydentilastaan viimeisten 12 kk aikana (koko maa 34 %). Sosiaalista ahdistuneisuutta oli kokenut lähes 42 % kun koko maan tulos on kymmenen prosenttiyksikköä alhaisempi. Vaativan erityisen tuen opiskelijoiden tuen tarpeet ja heijasteet näkyvät myös kouluterveyskyselyn puolella.

4.3 Kunnan/muun koulutuksen järjestäjän/yksiköiden toimintaympäristöjen erityispiirteet

Kajaani

Esiopetuksessa vuorovarhaiskasvatus yksiköt ja ryhmät (Teppana, Lehtikangas, Lohtaja, Seminaari, Otanmäki) ovat erityispiirteisiä, joita on tärkeää huomioida opiskeluhuollossa. Samoin integroiduissa erityisryhmissä ja pienennetyssä ryhmässä olevat esioppilaat (Ratamo, Menninkäinen, Pikku-Kettu, Kätönlähti) kaipaavat erityishuomiota opiskeluhuollosta. On huomioitava, että esiopetusta tarjoaa myös yksityiset päiväkodit, jotka myös käyttävät opiskeluhuollon palveluita.

Perusopetuksen koulujen osalta on hyvä huomioida seuraavat erityispiirteet.

Seminaarin, Lohtajan ja Teppanan koulussa sekä Keskuskoulussa järjestetään valmistavaa opetusta, jolloin on kiinnitettävä huomiota opiskeluhuollon palveluiden tarpeeseen/järjestämiseen. Lehtikankaan koulussa perusopetuksessa paljon maahanmuuttajataustaisia oppilaita.

Seminaarin koulussa on ainoastaan alkuopetusluokkia ja usein alkuopetusvaiheessa on paljonkin opiskeluhuollon palveluiden tarvetta.

Otanmäen ja Vuolijoen koulujen alueella on kaksi sijaishuollon yksikköä, joista tulee oppilaita kyseisiin kouluihin. Oppilaat ovat tukea tarvitsevia.

Kalevan ja Väinölän kouluissa opiskelee oppilaita, joilla on yhteistyöverkostoa esim. kehitysvammapoliklinikalla. Kyseiset oppilaat tarvitsevat kuitenkin myös lain määrittämiä opiskeluhuollon palveluita.

KAO

Ammatillinen koulutus vastaanottaa kaikki alueen perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen hakeutuneet nuoret. Lisäksi oppilaitos vastaanottaa jatkuvan haun kautta lähes kaikki oppilaitokseen hakeutuvat huolimatta heidän elämäntilanteestaan.

Oppilaitoksessa opiskelee noin 160 ulkomaalaista opiskelijaa, joilla on erilaisia oppimisen haasteita kielitaitoon ja oppimisvaikeuksiin liittyen.

Tällä hetkellä oppilaitoksessamme opiskelevat opiskelijat tulevat noin 180 eri kunnasta.

Kajaanin lukio

Kajaanin lukio on Kainuun suurin lukio. Noin 560 lukiolaisen lisäksi oppilaitoksessa opiskelee noin 30 Kainuun ammattiopiston kahden tutkinnon opiskelijaa. Lisäksi aikuislinjalla opiskelee lukuvuosittain noin 20 opiskelijaa. Kajaanin lukiolla on valtakunnallinen erityistehtävä musiikissa. Kajaanin lukio on osa Vuokatti-Ruka Urheilukatemiaa, jonka kautta opiskelijat pysyvät yhdistämään tavoitteellisen urheilun ja lukio-opiskelun.

Sotkamo

Sotkamon erityispiirteitä ovat kunnan koosta johtuva kuljetusoppilaiden määrä ja pitkät etäisyydet. Urheilun erityistehtävä tuo alueella toisen asteen opiskelijoita, joista osa asuu joko asuntolassa tai vapailta markkinoilta hankitussa asunnossa. Opintojen ja urheilun menestyksellinen yhteensovittaminen vaatii kokonaisuudesta huolehtimista.

Kuhmo

Kuhmossa on paljon kuljetusoppilaita. Perusopetuksessa toimii kaksi kyläkoulua, mutta kouluverkon tarkastelu on työn alla. Kuljetusoppilaiden tukiopetus ja harrastustoiminta ovat haastavaa järjestää. Yläkoulun oppilaissa on lisääntyvä määrä oppilaita, jotka eivät ota vastaan opiskeluhoitoa palveluita, tukiopetusta tai osa-aikaista erityisopetusta. Sukupolvien ylityvää syrjäytymistä on nähtävillä.

Suomussalmi

Suomussalmen kunnan perusopetuksen oppilaita vähän yli puolet ovat koulukuljetuksen piirissä. Tämä käytännössä rajoittaa osittain harrastustoimintaan osallistumista, sillä pisimmät koulumatkat ovat n. 80 km.

Koulupäivien aikana oppilaat käyttävät mielellään saatavilla olevia opiskeluhoitoa palveluita, jos niitä on saatavilla.

Suomussalmelle otetaan pakolaisia, jotka tarvitsisivat erikoissairaanhoidon palveluja, mutta tällä hetkellä opiskeluhoito korvaa tätä vajetta mahdollisuuksien mukaan. Suomussalmella on yksi valmistavan opetuksen ryhmä ja aikuisten perusopetuksen ryhmä.

Suomussalmella on perusopetuksen järjestäjän tarjoamat tuen resurssit maan keskiarvoa korkeammat.

Hyrynsalmi

Pieni kunta, mutta paljon tuen tarvetta. Uusista oppilaita yli 50 % on pienryhmää tarvitsevia. Käyttäytymisen haasteet, periytyvät oppimisen haasteet. Haastavia perheitä, syrjäytyneisyys. Koulun ulkopuolisen tuen saatavuuden haasteet, yhteistyön toimimattomuus osaltaan. Koulu on usein ainoa aktiivinen osallistuja: ei pysty kysymään, kun ei tiedä. Monilaisen yhteistyön ongelmat, kun ei ole moniammatillisia toimijoita => koulun vastuu liian suuri ratkaista, jopa yhteiskunnallisia ongelmia.

Paltamo

Paljon kuljetusoppilaita ja -opiskelijoita, joilla tarve mm. välipalaan pitkien päivien takia. Oppilaille sosiaalisen elämän haasteita yhä nuorempina, joten moniammatillinen tarve kasvaa koko ajan, vaikka oppilasmäärä vähenee.

Kainuun Opisto

Kainuun Opisto on yksityinen kansanopisto. Opiskelijamme ovat valtaosin maahanmuuttajataustaisia nuoria ja aikuisia. He ovat pääosin kainuulaisia, mutta on myös kauempaa tulleita. Kainuun Opisto on myös internaatti ja noin puolet opiskelijoista asuu viikot opiston asunnolla.

Ammattiopisto Luovi

Ammattiopisto Luovi järjestää ammatillista perustutkintokoulutusta, tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta (TUVA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta (TELMA) vaativana erityisenä tukena. Opiskelijat tarvitsevat vaativaa ja monipuolista tukea vaikeiden oppimisvaikeuksien, vaikean vamman ja/tai sairauden vuoksi.

4.4 Muut huomioitavat asiat

KAO

Ammatillisessa koulutuksessa opiskeluhoitotyötä tehdään opiskelija-asuntoloissa (Kajaanissa asuntoloissa asuu noin 350 opiskelijaa). Opiskeluhoitotyötä tehdään oppilaitoksen kaikissa oppimisympäristöissä: koulut, työpaikat, työpajat ym.

Sotkamo

Kunnassa on kuusi alakoulua, joista suurin on noin 300 ja pienin noin 20 oppilaan alakoulu.

Hyrnsalmi

Yksilön oma halu monesti esteenä asioiden etenemiselle. Koulussa oppivelvollisuus vs. sote puolen yksilön oikeudet tuovat suuria haasteita. Puuttumattomuudella ja tietämättömyydellä (tiedon siirtymättömyydellä) tehostetaan oppilaiden kiusaamista ja oikeiden haasteiden kohtaamisen oikeaa toimintatapaa. Opettajan työ on muuttunut hoivatyöntekijäksi, jolla ei ole mitään oikeuksia, eikä asiantuntemusta.

Oppilashuollon vahvempi rooli koulun näkökulmaan, koulussa erilainen toimintakulttuuri kuin hyvinvointitoimissa. Ne, jotka apua tarvitsevat, usein sen kieltävät. Koulunuorisotyön/kouluvalmentajan työn tehostamisen tarve kaipaa vielä selkeyttämistä oppilashuollon näkökulmasta. (Tunne ja kaveritaidot)
Lähikoulu-periaatteella toimiminen, ei ole erityisoppilaitoksen tukea saatavilla pienessä kunnassa. Tämä lisää koulun monipuolisuuden hallitsemista ja ymmärrystä. Tutkimukset oppimisen haasteissa venyvät pitkiksi, kun toimijat vain yhtenä päivänä viikossa koululla. Oppilaan poissaolot vielä pidentävät tätä.

Kainuun Opisto

Opiskeluhoollon tarvetta lisäävät: • opiskelijoiden hyvin erilaiset elämäntilanteet (perhe, ikä, oleskelulupa-asiat, huoli kotiseudun ja siellä olevien läheisten puolesta, traumaattiset kokemukset); • opiskelijoiden hyvin vaihtelevat opiskeluhistoriat; • tuen tarve opinnoissa erityisesti vieraalla kielellä opiskeltaessa; • aiemmat epäonnistumisen kokemukset opinnoissa; • etäopiskelu; • jatkuvan haun myötä opintojen aloittaminen muulloinkin kuin lukuvuoden alussa tuo haastetta opintoihin mukaan pääsemiseen ja kaverisuhteiden luomiseen.

Ammattiopisto Luovi

Vaativan erityisen tuen koulutuksen järjestäminen on joskus kohdallista järjestää opiskelijan kotipaikkakunnalla hänen tukensa tarpeeseen vastaamiseksi (satelliittiopetus). Kainuun hyvinvointialueella ammattiopisto Luovin toimipiste sijaitsee Kajaanissa. Muualla kuin Kajaanissa järjestettävän vaativan erityisen tuen opiskelijat kirjataan kyseisen kunnan alueella opiskeleviksi. Tällaisia opiskelijoita (satelliittio opiskelija) voi olla minkä tahansa kunnan alueella riippuen vuosittain toiselle asteelle siirtyvien vaativan erityisen tuen opiskelijoiden tuen tarpeista.

4.5 Yhteenveto Kainuun koulutuksen järjestäjien arvioista opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta

Kainuun hyvinvointialueen opiskeluhoollollinen resurssitarve näyttäytyy moniulotteiselta riippuen kunnasta ja siellä olevista oppilaiden tarpeista. Koulutuksen järjestäjien/yksiköiden toimintaympäristöjen erityispiirteillä on merkitystä opiskeluhooltoon liittyvissä kysymyksissä. Myös kuntien väestön sosio-ekonomisilla eroilla on merkitystä lasten ja nuorten tuen tarpeisiin. Osassa kuntia oppilaiden määrä on vähäinen, mutta oppimiseen ja hyvinvoinnin vajeisiin liittyviä haasteita on oppilasmäärään nähden paljon.

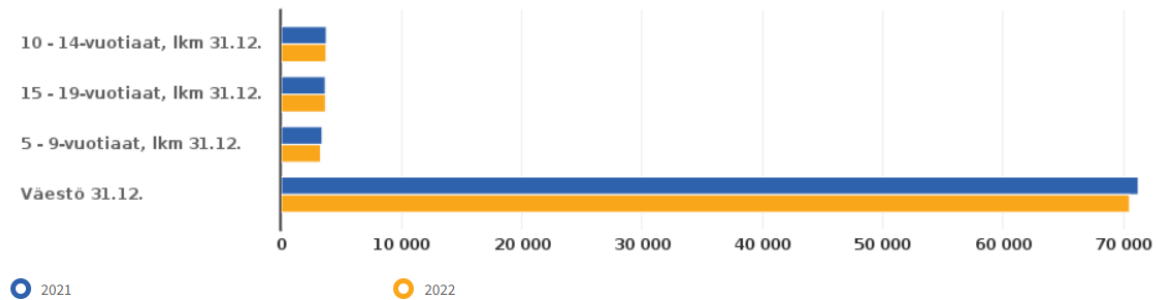
Yksilöllinen opiskeluhoolto vie suurelta osin tämän hetken resurssit, joten yhteisölliseen opiskeluhooltoon ei riitä resurssia. Yhteisenä resurssivajeena nähdään koulupsykologi ja kuraattoripalvelujen riittämättömyys. Myös lääkäriresurssi vaje näyttäytyy koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Pienempien kuntien osalta on haastavaa jakaa esimerkiksi kuraattoriresurssi useamman kunnan kesken, jolloin resurssi jää yhtä kuntaa/koulua kohden riittämättömäksi.

Osassa Kainuun yläkouluja toimii koulun psykiatrisia sairaanhoitajia (Miekkari). Tätä toimintaa on toivottu myös alakoulujen puolelle. Erityisesti Kajaanissa oman erityispiirteensä tuo myös eri kieli- ja kulttuuritaustaiset oppilaat. Heitä on perusopetuksessa yli 200 oppilasta, valmistavassa opetuksessa yli 100 ja esiopetuksessa yli 20 lasta. Määrä tulee kasvamaan lähivuosina. Heidän kanssaan työskenteleminen tarkoittaa erityisiä järjestelyjä, kuten esimerkiksi tulkki ym. järjestelyjä. Heidän kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa ja oppimisen tuen tarpeista huolehtiminen vaatii monialaista yhteistyötä ja vie paljon aikaa työntekijöiltä. Opiskeluhoollon resursseja pitäisi vahvistaa, ja työntekijöiden ammatillista osaamista syventää, jotta palvelujen turvaaminen heille olisi täysin mahdollista.

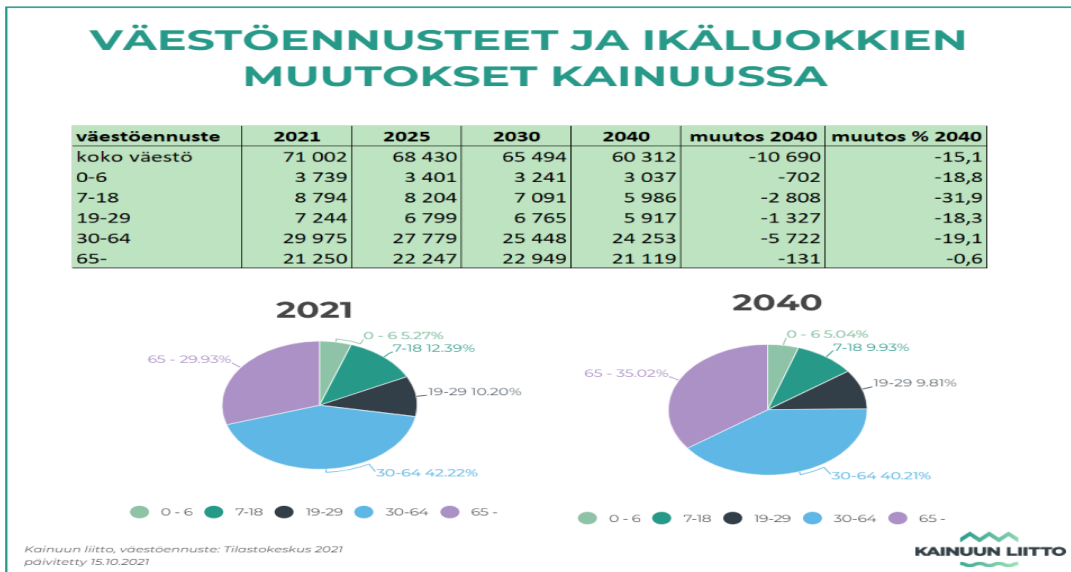
5 Suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta

Vuoden 2022 lopussa Kainuun väkimäärä oli 70 521 henkilöä eli väkimäärä väheni 734 henkilöllä edellisvuodesta. Kainuussa 15–64-vuotiaita oli 56,3 prosenttia, alle 15-vuotiaita 13,4 prosenttia. (Kainuun Liitto 2023.)

Alue: Kainuun hyvinvointialue Sukupuoli: Yhteensä

Kainuun 5–19-vuotiaat väestöstä vuonna 2021 ja 2022 (Sotkanet 2023)

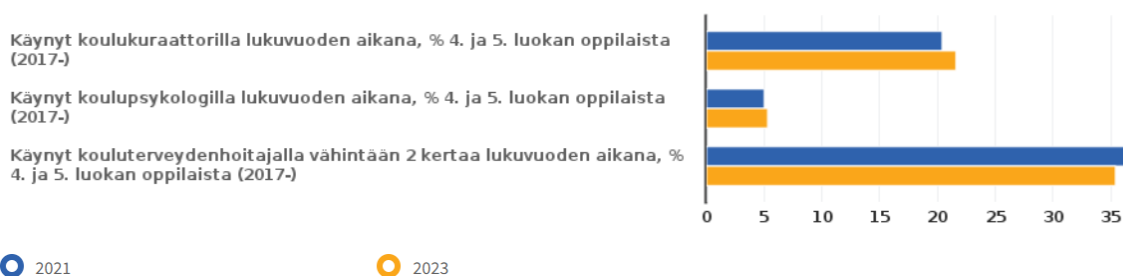

Kainuun Liitto 2023. Väestöennuste ja ikäluokkien muutokset Kainuussa.

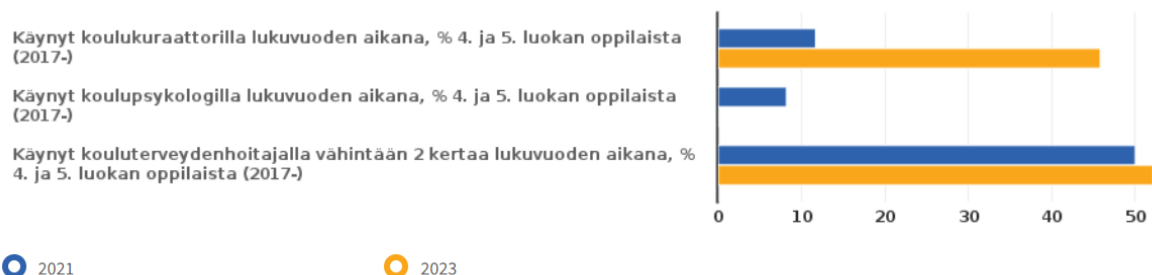
5.1 Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia

Kainuun hyvinvointialueella kouluterveyskyselyn 2023 mukaan koulukuraattorikäynnit 4. ja 5. lk. osalta ovat hieman lisääntyneet. Osassa kuntia vertailu vuoteen 2021 on pysynyt kutsuinkin ennallaan, mutta erityisesti Paltamossa käyntien määrä on lisääntynyt vuoden 2021 tuloksesta vähän yli 30 %.

Alue: Kainuun hyvinvointialue **Sukupuoli:** Yhteensä

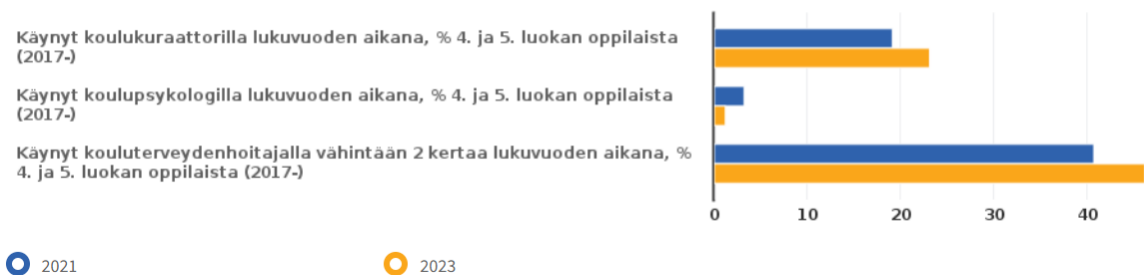

Alue: Paltamo **Sukupuoli:** Yhteensä

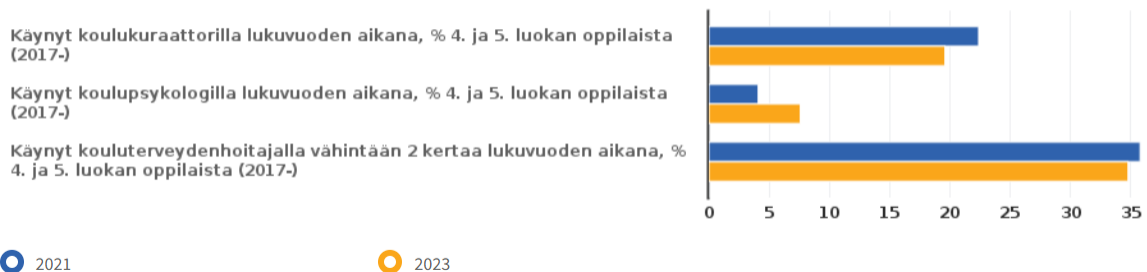
Sotkamossa on koulukuraattorikäynnit 2023 lisääntyneet vuodesta 2021 kuin myös kouluterveydenhoitajalla käynnit.

Alue: Sotkamo **Sukupuoli:** Yhteensä

Suomussalmella vastaavasti koulupsykologilla käynnit ovat hieman lisääntyneet vuonna 2023 ja koulukuraattorilla ja kouluterveydenhoitajalla käynnit puolestaan vähentyneet.

Alue: Suomussalmi **Sukupuoli:** Yhteensä

8. ja 9. luokkalaisten kouluterveyskyselyn tuloksia 2023

Kouluterveyskyselyn 2023 tulosten mukaan Kainuun alueen 8. ja 9. luokkien oppilaiden määrä on hieman lisääntynyt, jotka eivät ole päässeet koulukuraattorille ja kouluterveydenhoitajalle yrittämisestä huolimatta lukuvuoden aikana. Oppilaat, jotka eivät ole saaneet tukea ja apua hyvinvointiin koulukuraattorilta, vaikka olisi tarvinnut, heidän määränsä on lisääntynyt vuodesta 2021 n. 10 % vuoteen 2023. Koulukuraattori ja -psykologilla käynnit ovat myös lisääntyneet, kouluterveydenhoitajalla käynnit muuten kuin terveystarkastuksissa sen sijaan on vähentyneet vuodesta 2021.

Alue: Kainuun hyvinvointialue **Sukupuoli:** Yhteensä

2. asteen ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden kouluterveyskyselyn 2023 tulosten mukaan koulukuraattori ja -psykologikäynneissä hieman kasvua vuoteen 2021 verrattuna. Kouluterveydenhoitajalla käyntien määrä muun kuin terveystarkastuksen takia lisääntynyt hiukan enemmän. Koulukuraattorin tuen puute on hieman yli 20 %:lla ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista lukuvuoden aikana.

Alue: Kainuun hyvinvointialue Sukupuoli: Yhteensä

Lukion 1. ja 2. vuoden kouluterveyskyselyn tuloksia 2023. Koulukuraattorilta saatavaa tukea ja apua ei saa vajaa 25 % 1. ja 2. vuoden opiskelijamäärästä, määrä hieman vähentynyt vuodesta 2021.

Alue: Kainuun hyvinvointialue Sukupuoli: Yhteensä

5.2 Kainuun hyvinvointialue / Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut

Kainuun hyvinvointialueen opiskeluhoitopalvelut järjestetään sosiaali- ja terveystalvelujen toimialueilla. Opiskeluhoitopalveluihin kuuluvat koulu- ja opiskeluterveydenhuollonpalvelut sekä koulu- ja nuorisopsykologi ja kuraattoripalvelut.

Opiskeluhoitopalveluiden henkilöstöresursointia ohjaa valtakunnallisesti lait ja suositukset. Kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositus on yksi (1) terveydenhoitaja 460 oppilasta kohti ja yksi (1) lääkäri 2100 oppilasta kohti (Hietanen-Peltola, Ahvalo & Jahnukainen 2023, 16.) Koulupsykologi ja kuraattoripalveluissa yhtä kuraattoria kohden saa olla enintään 670 opiskelijaa ja yhtä psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 9 a §).

Taulukko 3. Perusopetuksen opiskeluhoollon henkilöstömäärä kunnittain 1.8.2023

Kunta	Oppilas- määrä Perusope- tus	Kouluterveyden- huolto Terveystenhoitaja	Kouluterveyden- huolto Lääkäri	Koulupsyko- logi	Kouluku- raattori	Psykiatri- nen sai- raanhoitaja (Miekkari)
Kajaani	4086	7 (1.1.2024, 8)	1.2	6	7	2.8
Sotkamo	1160	2.5	0.4	1.5	2	0.5
Kuhmo	563	1.6	0.3	0.9	0.9	0.5
Suomus- salmi	558	1.3	0.2	0.9	1.1	0.8
Hyrin- salmi	138	0.3	0.1	0.1	0.2	0.1
Puolanka	184					
Ristijärvi	86	0.2	0.1	0.2	0.1	0.1
Paltamo	287	0.9	0.1	0.3	0.5	0.2
Kainuun Opisto	64					

Kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositus on pohjana terveydenhoitajien ja lääkäreiden työnjaossa. Miekkarityössä eli koulujen psykiatrinen sairaanhoitajatyö ei ole mitoitussuosituksista koska se ei ole lakisääteistä palvelua. Terveystenhoitajilla on oppilasmäärän mukaisesti määritelty omat vastuukoulut, eli he työskentelevät mahdollisesti usealla koululla viikon aikana. Lääkärityöpanos kouluihin on laskettu suhteessa laajoihin terveystarkastuksiin (1,5 - ja 8 luokat). Miekkarit työskentelevät yläkouluilla. Kuntien terveydenhoitaja voi hoitaa myös kunnan neuvolapalveluita. Koululääkärit ovat yhteisiä neuvolatyön kanssa. Koulut ovat hyvin erikokoisia ja osaltaan vaikeuttaa työmäärän tasaista jakamista/ per terveydenhoitaja.

Koulu- ja nuorisopsykologien saatavuus on ollut heikkoa. Talvelujen järjestämisessä on jouduttu turvautumaan ostopalveluihin, mutta tämäkään ei ole ratkaissut ongelmaa kaikilta osin. Kuten terveydenhoitajien osalta, myös psykologien ja kuraattorien osalta resursseja on jaettu siten, että yksi työntekijä vastaa useamman koulun opiskeluhoollon palveluista. Kaikissa Kainuun kunnissa on kuitenkin saatavilla koulu- ja nuorisopsykologi- ja kuraattoripalveluja.

Taulukko 4. Ammatillisen ja lukio-opetuksen (2.aste) opiskeluhuollon henkilöstömäärä kunnittain 1.8.2023

Kunta	Opiskelijamäärä 2.aste	Opiskeluterveydenhuolto Terveystenhoitaja	Opiskeluterveydenhuolto Lääkäri	Nuorisopsykologi	Koulukuraattori
Kajaani KAO+lukio	2247+560	4	1.4	3.5	3.5
Sotkamo	293	0.6	0.05	0.5	0.5
Kuhmo	116	0.2	0.05	0.1	0.1
Suomussalmi	74 + 3 ammattiopisto Luovi, vaativa erityinen tuki	0.2	-	0.4	0.5
Hyrnsalmi	-	-	-	-	-
Puolanka	25 + 1 ammattiopisto Luovi, vaativa erityinen tuki				
Ristijärvi	-	-	-	-	-
Paltamo	56	0.1	-	0.1	0.1
Kainuun Opisto	17 TUVA*				
Ammattiopisto Luovi Kajaani	30 vaativa erityinen tuki				

*TUVA (tutkintokoulutukseen valmentava koulutus)

Opiskeluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositus on pohjana terveydenhoitajien ja lääkäreiden työnjaossa. Terveystenhoitajille on määritelty omat koulutusalat tai lukio vastuualueeksi. Vastaavaa jakoa ei ole määritelty lääkäreille.

Nuorisopsykologi ja kuraattoriresurssit on jaettu lakisääteisen mitoitusten pohjalta. Nuorisopsykologipalveluiden turvaamiseksi on jouduttu jonkun verran turvautumaan ostopalvelopsykologipalveluun. Kaikilla oppilaitoksilla on kuitenkin käytössään sekä kuraattori että psykologipalvelua. Resurssien riittävydeksi on jaettu kouluja ja oppilaitoksia eri työntekijöiden kesken.

Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on ennaltaehkäisevää toimintaa, jonka tarkoituksena on ylläpitää ja parantaa oppilaan hyvinvointia. Kouluterveydenhuollon tavoitteena on tukea oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä yhteistyössä oppilaan vanhempien, opettajien ja oppilashuollon muun henkilöstön kanssa. Kouluterveydenhuoltoa toteuttavat terveydenhoitaja, koululääkäri ja psykiatrinen sairaanhoitaja. Jokaiselle koululle on nimetty oma kouluterveydenhoitaja.

Kouluterveydenhoitaja tekee terveystarkastuksen peruskoulun oppilaille joka vuosi. Laaja terveystarkastus, johon sisältyy myös koululääkärin tarkastus, tehdään 1., 5. ja 8. luokalla. Laajoissa terveystarkastuksissa huomioidaan koko perheen hyvinvointi ja siksi huoltajat kutsutaan mukaan näihin tarkastuksiin.

Kouluterveydenhuoltoon ja koululääkäritoimintaan ei kuulu varsinainen sairaudenhoito, paitsi ensiapu koulutapaturmissa ja ensihoito-ohjeet sairastuneille. Koululaisten sairaanhoidolliset asiat hoidetaan pääsääntöisesti kuntien terveysasemilla, jonne vanhemmat varaavat tarvittaessa ajan.

Kouluterveydenhoitaja

- toteuttaa ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa
- toteuttaa lakisääteiset laajat- ja määräaikaiset terveystarkastukset
- seuraa oppilaan kasvua ja kehitystä sekä edistää terveyttä ja hyvinvointia
- tukee vanhempien ja huoltajien kasvatustyötä
- tekee yhteistyötä oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseksi sekä oppilaskohdaisesti monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenenä opiskeluhoollossa.
- edistää ja seuraa kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvointia

Koululääkäri

Koululääkäri toimii lääketieteellisenä asiantuntijana kouluterveydenhuollossa. Lääkäri työskentelee terveydenhoitajan työparina ja on konsultoitavissa myös silloin, kun ei ole koulussa paikalla. Kouluterveydenhuoltoon ja koululääkäritoimintaan ei kuulu varsinainen sairaudenhoito. Koululaisten sairaanhoidolliset asiat hoidetaan pääsääntöisesti kuntien terveysasemilla, jonne huoltajat varaavat ajan tarvittaessa.

Yksilökohtainen työ:

- Oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kasvun ja kehityksen seuraminen.
- Laajojen terveystarkastusten toteuttaminen yhdessä terveydenhoitajan kanssa.
- Terveysneuvonta
- Lisä- ja seurantakäyntien toteuttaminen.
- Tarvittaviin lisätutkimuksiin ja hoitoon ohjaaminen.
- Koulunkäyntiin liittyvien lääkärintlausuntojen laatiminen.

Koulun terveydenhoitaja antaa ajat koululääkärin vastaanotolle ja puhelinajoille.

Psykiatrinen sairaanhoitaja, Miekkari

Kouluterveydenhuollossa yläkouluissa työskentelee alueittain psykiatrisia sairaanhoitajia, nk. Miekkareita, joita on Kainuussa yhteensä viisi. Oppilaat ohjautuvat heille pääosin terveydenhuollon ammattilaisten kautta.

Koulujen psykiatrinen sairaanhoitaja eli Miekkari

- tekee perustason mielenterveystyötä yläkouluikäisten nuorten ja heidän perheiden parissa (mielialan vaihtelut, masentuneisuus, ahdistuneisuus, pelot ja paniikkikohtaukset, koulukuormittuneisuus, itsetuhoisuus ym.)
- tarvittaessa hoidontarpeen arviointi ja hoito yhteistyössä nuorisopsykiatrian kanssa.
- osallistuu oppitunneille asiantuntijana pyydettyäessä
- osallistuu opiskelijahuoltoryhmään.
- tekee yhteistyötä eri toimialojen ja tahojen kanssa, esim. nuorisotyö, poliisi, lastensuojelu, seuraunta, erikoissairaanhoito (somaattikka ja psykiatria) järjestöt, kolmassektori jne.
- osallistuu uusien 7.luokkalaisten ryhmäytymisiin ja on pyydettyäessä mukana lisäryhmäytymisissä.

Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuolto on ennaltaehkäisevää toimintaa, joka ylläpitää ja parantaa opiskelijan hyvinvointia.

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on opiskelijan terveyden, hyvinvoinnin ja opiskelukykisyyden seuranta sekä edistäminen yhteistyössä opiskelijan, vanhempien, opettajien ja hyvinvointiryhmien kanssa. Opiskelijan terveyden edistämiseksi seurataan myös koulu yhteisön ja opiskelu ympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta.

Opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitaja tekee terveystarkastuksen ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille. Lääkärin terveystarkastus toteutetaan toisen vuosikurssin pojille kutsuntaterveystarkastuksena terveysasemilla, mahdollisuuksien mukaan myös tytöille tarjotaan lääkärintarkastusaikaa toisena opiskeluvuotena. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös sairaanhoito sekä rokotus- ja ehkäisyneuvonta. Lääkärinaikoja annetaan vain terveydenhoitajan kautta.

Koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut

Koulupsykologit toimivat kouluilla osana koulujen oppilashuoltoa yhteistyössä oppilaiden, vanhempien, opettajien ja muun oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Koulupsykologin tehtävänä on tukea esi- ja perusopetuksessa olevien lasten koulunkäyntiä, psyykkistä hyvinvointia ja kokonaiskehitystä sekä kartoittaa ja ennaltaehkäistä oppimisen pulmia.

Koulupsykologi

- koulu yhteisön kehittämistehtävät ja muu ennaltaehkäisevä työ
- toimii osana esi- ja perusopetuksen oppilashuoltoa
- opettajien ja oppilashuoltohenkilöstön konsultointitehtävät
- huoltajien ohjaus ja neuvonta
- opetuksen järjestämistä koskevien tukitoimenpiteiden suunnittelu yhdessä oppilaan, huoltajien ja opettajien ja oppilashuollon toimijoiden kanssa
- oppimisedellytysten arviointi psykologisia tutkimusmenetelmiä käyttäen
- psyykkisen tuen tarpeen arviointi, tarvittava jatko-ohjaus sekä yhteistyö mm. perheneuvolan, lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon kanssa

Koulupsykologiaan voivat ottaa yhteyttä niin vanhemmat, opettajat, muu koulun henkilökunta kuin oppilaatkin.

Nuorisopsykologi

Nuoruus- ja opiskeluaikana saattaa tulla aikoja, jolloin tarvitaan lisätukea omalle jaksamiselle ja hyvinvoinnille. Nuorisopsykologit palvelevat yli 16- vuotiaita lukioissa ja ammattiopistoissa opiskelevia nuoria sekä nuoria, jotka vasta etsivät opiskelupaikkaa. Psykologien tehtävänä on tukea ja edistää opiskelijoiden hyvinvointia ja mielenterveyttä. Vastaanotolle voi tulla keskustelemaan luottamuksellisesti mistä tahansa mieltä painavasta asiasta.

Koulukuraattori

Koulukuraattori on oppilaitoksen sosiaalialan asiantuntija, joka antaa opiskelijalle ja hänen lähiyhteisölleen tukea, ohjausta, konsultaatiota sekä asiantuntija-apua. Koulukuraattorin työn keskeisinä tavoitteina ovat opiskelijan hyvinvoinnin edistäminen ja koulunkäynnin tukeminen. Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut on tarkoitettu Kainuun alueella esiopetuksessa oleville lapsille, perusopetuksen oppilaille sekä lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti. Kuraattorin palvelut ovat oppilaille ja opiskelijoille vapaaehtoisia. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, 18§).

Hyvinvointialueella jokaiselle koululle ja esiopetuspisteelle on nimetty oma kuraattori.

Koulukuraattori

- keskustelee lapsen tai nuoren, huoltajien ja oppilaitoksen työntekijöiden kanssa tarvittavan tuen suunnittelemiseksi
- tarjoaa keskustelukäyntejä lapselle, nuorelle tai huoltajille
- tekee yhteistyötä lapsen, nuoren ja huoltajien sekä sovittujen koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Aikuisten yhteistyöllä pyritään selvittämään, mistä vaikeudet johtuvat, millaista tukea lapsi tai nuori tarvitsee ja mitä voidaan tehdä tilanteen helpottamiseksi
- havainnoi luokassa osana lapsen tai nuoren tuen suunnittelua tai opettajan konsultaatiota
- pitää erilaisia ryhmiä esimerkiksi tunne- ja kaveritaitoihin sekä stressinhallintaan liittyen
- on mukana kehittämässä yksittäisten luokkien ja koko koulun/oppilaitoksen hyvinvointia tukevia toimenpiteitä

Koulukuraattorityö on luottamuksellista ja sitä ohjaavat salassapitosäännökset. Koulukuraattorilla on oppilashuoltolain ja opetustoimen lainsäädännön lisäksi myös sosiaalihuoltolain noudattamisvelvollisuus. Kuraattori huolehtii omalta osaltaan oppilaiden oikeusturvasta ja sen toteutumisesta siten, että oppilas saa tarvitsemansa tuen ja palveluohjauksen.

5.3 Suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavaroista ja muista tarvittavista toimenpiteistä

Alueellisia opiskeluhoitoon tarvittavia voimavaroja ja toimenpiteitä kohdennetaan Kainuun alueella seuraavin toimenpitein kuluvana valtuustokautena kehitystyön jatkuessa myös seuraavalle valtuustokaudelle.

Opiskeluhoitopalveluiden henkilöstöresursointia ohjaa valtakunnallisesti lait ja suositukset. Näiden toteuttamisella taataan riittävästi henkilökuntaa opiskeluhoitopalveluihin ja lakisääteisten tehtävien hoitoon. Opiskeluhoitopalvelujen henkilöstömitoitusta tarkastellessa alueellisesti, on tärkeä kuulla myös opiskelijoita, huoltajia, työntekijöitä sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä. Vaikka työntekijämitoitusta katsotaan alueellisesti, niin opiskeluhoitopalvelujen työntekijät ja palveluyksikköpäälliköt toimivat ensisijaisina asiantuntijoina opiskeluhoitoon voimavarojen kohdentamisessa. Kainuun hyvinvointialueen taloudellinen tilanne on haastava ja tavoitteena on kohdentaa toimenpiteitä perustason palveluihin. Huolimatta lasten ja nuorten määrän vähentymisestä Kainuussa, on todettava, että opiskeluhoitopalvelujen tarve ei vähene samassa suhteessa. Tarvitaan uudenlaisia toimintatapoja, jotka tukevat lasten ja nuorten mielenterveyttä.

Opiskelijoiden hyvinvointia tukevien toimien ensisijaisuus on yhteisen työn keskiössä. Opiskeluhoito on ennen kaikkea ennaltaehkäisevää opiskelijoiden henkistä hyvinvointia tukevaa yhteisöllistä ja yksilöllistä monialaista työtä. Opiskeluhoitoon painopisteen tulisi jatkossa painottua entistä enemmän ennaltaehkäisyyn ja yhteisölliseen opiskeluhoitoon.

Opiskeluhoitoon olemassa olevat resurssit kohdennetaan aina ensisijaisesti lakisääteisiin tehtäviin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa painopiste on lakisääteisissä terveystarkastuksissa sekä ennaltaehkäisevässä terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Kuraattorien ja psykologien osalta keskiössä ovat yhteisöllinen työ, sosiaalinen vuorovaikutus ja oppimisvaikeuksien arviointi.

Kainuun hyvinvointialueella on todettu olevan puutetta perustason palveluista. Tämä vaikuttaa siten, että oppilashuollon toimijat joutuvat tekemään korjaavaa työtä, eikä aikaa ennaltaehkäisevälle yhteisölliselle työlle jää. Lisäksi perustason palvelujen puuttuminen vaikuttaa siihen, että erikoissairaanhoidon kuormittuu eikä esimerkiksi lasten- ja nuortenpsykiatrialle pääse ne lapset ja nuoret riittävän nopeasti, joilla on selkeä tarve palveluille.

Mikäli perustason palveluita vahvistetaan niin, että voitaisiin vastata niiden lasten ja nuorten palvelutarpeisiin, jotka eivät tarvitse välttämättä erikoissairaanhoidon palvelua, mutta hyötyvät esimerkiksi mielenterveyden ammattilaisen avusta, jäisi opiskeluhoitoon työntekijöille aikaa yhteisöllisyyden toteuttamiselle. Yhteisöllisyyttä vahvistamalla voidaan ennaltaehkäistä vakavia mielenterveyden haasteita, vähentää oppilaiden yksinäisyyden kokemusta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Lisäksi sen avulla voidaan ehkäistä kiusaamiseen liittyviä ilmiöitä.

Kainuun hyvinvointialueen Kestävän kasvun Kainuu II -hankkeessa nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyden edistämisen työpaketissa tavoitteena on luoda mielenterveyden edistämisen toimintamalli ja kehittää nuorten mielenterveystyön palveluprosessia. Hankkeen aikana luodaan ja otetaan käyttöön malli nuorten mielenterveystarkastuksesta kouluille sekä edistetään psykososiaalisten hoitointerventioiden ja digitaalisten omahoitoa tukevien työkalujen käyttöönottoa ja niihin ohjautumista. Lisäksi luodaan ja pilotoidaan nuorten matalan kynnyksen mielenhyvinvoinnin tuen malli nuorten kasvuympäristöön. (Kainuun hyvinvointialue 2023.)

Osana työpakettia kartoitetaan neuropsykiatristen tutkimusten ajankohtaista tilannetta sekä luodaan nuorten ja nuorten aikuisten neuropsykiatrinen hoito- ja palvelupolku. Palvelupolussa huomioidaan perustason ja erikoissairaanhoidon työnjako sekä luodaan toimiva yhteistyömalli asiantuntijatyöryhmän avulla. Hoitoon ohjautumista helpotetaan digihoitopolun käyttöön ottamisella ja vahvistetaan oikea-aikaista ohjautumista mm. psykososiaalsiin hoitointerventioihin. Hankkeen aikana vahvistetaan ammattilaisten osaamista niin diagnostiikan kuin kuntoutuksenkin osalta työntekijäresurssit huomioiden. (Kainuun hyvinvointialue 2023.)

Kainuun hyvinvointialue käy lukuvuosittain jokaisen kunnan/kaupungin ja opetuksenjärjestäjien kanssa yksilöllisesti ns. tarvesuunnittelukeskustelun, jossa hyvinvointialue ja opetuksenjärjestäjä arvioivat yhdessä toteutuneet hyvinvointialueen järjestämät opiskeluhoitopalvelut ja tekee yhdessä resurssisuunnitelman seuraavalle lukuvuodelle.

Toimenpide	Toteutusaika	Vastuutaho	Seuranta
Hoidon porrastuksen suunnittelu (mielenterveystarkastukset ja muut matalan kynnyksen palvelut) - nuorten perustason psykiatrinen työpari	2023–2025	Hyvinvointialue /KKK-hanke (Kestävä kasvun Kainuu II)	Hyvinvointialue
Uusi terveydenhoitajavakanssi Kajaanin kouluterveydenhuoltoon	1.1.2024, vapautunut neuvolavakanssi	Hyvinvointialue	Hyvinvointialue
Perustason psykiatrisen osaamisen lisääminen opiskeluhoitoon perusopetuksessa	Selvitys 2024–2025	Hyvinvointialue	Hyvinvointialue
Psykologi-kuraattori työpari eri kieli- ja kulttuuritaustaisille oppilaille	Selvitys 2024–2025	Hyvinvointialue	Hyvinvointialue
Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kehittäminen	2023–2025	Hyvinvointialue/Kunnat	Hyvinvointialue/Kunnat
Resurssitarpeen arviointi opetuksen järjestäjän kanssa	Lukuvuosittain	Hyvinvointialue	Hyvinvointialue/Kunnat/opetuksenjärjestäjät

6 Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman valmistelu, seuranta ja arviointi

Toimenpide	Toteutus	Vastuutaho
Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman valmistelu	Valtuustokausittain	Kainuun hyvinvointialueen opiskeluhoiton yhteistyöryhmä
Alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman toteutuksen seuranta ja arviointi	1–2 x /v tarvittaessa	Kainuun hyvinvointialueen opiskeluhoiton yhteistyöryhmä
	1–2 x /v tarvittaessa	Kuntien opiskeluhoiton ohjausryhmät
	1 x /v tarvittaessa	Perhekeskuksen ohjausryhmä

7 Lähdeluettelo

Hietanen-Peltola, M., Ahvalo, J. & Jahnukainen, J. (2023). Lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositukset 2023. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-082-8>

Kainuun hyvinvointialue. (2023). Organisaatio. <https://hyvinvointialue.kainuu.fi/kainuun-hvan-organisaatio>

Kainuun hyvinvointialue. (2023). Kestävä kasvun Kainuu II -hanke. <https://hyvinvointialue.kainuu.fi/nuorten-ja-nuorten-aikuisten-mielenterveyden-edistaminen-ja-neuropsykiatrisen-hoitopolun>

Kainuun Liitto. (2023). <https://kainuunliitto.fi/tietopalvelut/tilastot/>

Kainuun sote. (2022). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. Arvokas ja onnellinen lapsuus Kainuussa. https://hyvinvointialue.kainuu.fi/sites/sote.kainuu.fi/files/documents/library/2023-01/Kainuun_lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma_2022_2025.pdf

L 30.12.2013/1287. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 25.5.2022/377. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287#L2P13a>

Opiskeluhoolto. (2023). Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto>

Opiskeluhoollon lait. (2023). Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto/opiskeluhoollon-lait>

Sotkanet. (2023). <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku>